Derde voortgangsrapportage Programma Veilig Thuis – de basis op orde

9 januari 2017

Inleiding

In dit document wordt gerapporteerd over de bevindingen en resultaten van het Programma Veilig Thuis – de basis op orde ten behoeve van de VNG Commissie Gezondheid en Welzijn die op 12 januari 2017 vergadert.

Context

In relatief korte tijd zijn 26 nieuwe Veilig Thuis-organisaties ingericht, die veelal te kampen hebben (gehad) met een hoger dan verwachte instroom van meldingen, daardoor beperkte financiële middelen en een werkveld dat door de decentralisaties in ontwikkeling en fors in beweging was en is. Binnen Veilig Thuis-organisaties zijn medewerkers ondergebracht uit verschillende moederorganisaties, met een eigen werkwijze en cultuur. Zij moesten in nieuwe teams met een nieuwe werkwijze aan de slag, terwijl tegelijkertijd de instroom van zaken bij Veilig Thuis steeg.

Sinds de start van Veilig Thuis in 2015 is er veel gebeurd. De Veilig Thuis-organisaties zijn voortvarend aan de slag gegaan met de opbouw van de organisatie, de toerusting van medewerkers om hun werk goed uit te kunnen voeren, de registratie en de samenwerking met relevante partijen. Uit het rapport van de inspecties over de toetsing stap 1 begin 2016 kwam echter naar voren dat dit op veel plekken (nog) niet tot voldoende resultaat heeft geleid.

Bepalende factoren voor kwaliteit Veilig Thuis

Vanuit gemeentelijk perspectief is bepalend voor de kwaliteit van dienstverlening die door Veilig Thuis-organisaties duurzaam kan worden geleverd, de mate waarin gemeenten in een regio:

- in staat zijn te komen tot een gezamenlijke visie op de rol en positie van de Veilig Thuisorganisatie ten opzichte van de lokale structuur
- vervolgens in staat zijn de randvoorwaarden te creëren zodat zowel de lokale structuur als de Veilig Thuis-organisatie in staat worden gesteld om volgens die visie te werken en
- waar dat nog niet mogelijk is alternatieve oplossingen te financieren.

Met de decentralisatie van de jeugdzorg naar gemeenten, waaronder de taken op het gebied van kindermishandeling, zijn gemeenten sinds 1 januari 2015 verantwoordelijk voor het tegengaan van geweld tegen volwassenen en kinderen.

Om hier op voldoende niveau invulling aan te geven moeten gemeenten onder andere sturen op de aansluiting van Veilig Thuis op het lokale veld, zodat gezinnen zo snel mogelijk de juiste hulp en/of ondersteuning krijgen. Ook is een goede aansluiting van Veilig Thuis op de Raad voor de Kinderbescherming, Gecertificeerde Instelling en specialistisch zorgaanbod van belang.

Samenwerkingsafspraken gemeenten en Veilig Thuis

Een belangrijke graadmeter voor de kwaliteit van dienstverlening door een Veilig Thuis-organisatie is of deze zicht heeft op de veiligheid in het gezin. Uit de bevindingen van de inspecties komt naar voren dat 'zicht op veiligheid' voor veel van de Veilig Thuis-organisaties een aandachtspunt is.

Uit de bevindingen van het Programma bleek dat voor Veilig Thuis-organisaties, gemeenten en partners van Veilig Thuis onvoldoende duidelijk was wanneer de verantwoordelijkheid van Veilig Thuis voor het zicht op de veiligheid van het cliëntsysteem begint en wanneer deze eindigt en aan welke eisen Veilig Thuis moet voldoen als het de verantwoordelijkheid voor het zicht op de veiligheid van het cliëntsysteem overdraagt.

In het kwaliteitskader 'Veilig Thuis – zicht op veiligheid', opgesteld door het Programma, is dit nu gedefinieerd. Daarmee is ook gedefinieerd wanneer Veilig Thuis meldingen over moet dragen aan het lokale veld. In samenwerkingsafspraken tussen gemeenten en Veilig Thuis wordt vastgelegd dat de instellingen en professionals die werkzaam zijn in het lokale veld voldoende moeten zijn toegerust om deze meldingen overgedragen te kunnen krijgen. Wanneer geen sluitende afspraken zijn gemaakt over wat Veilig Thuis en het lokale veld van elkaar mogen verwachten dan leidt dit tot onduidelijkheden in de overdracht en komt het zicht op de veiligheid van de betrokkenen in de melding in gevaar.

Aan de andere kant heeft Veilig Thuis de verantwoordelijkheid de gemeente te informeren wanneer de instelling of professional die door de gemeente is aangewezen om hulp en/of ondersteuning te bieden/verlenen aan het betreffende cliëntsysteem, geen uitvoering geeft aan bovenstaande afspraken. Gemeenten worden hiermee beter in staat gesteld om invulling te geven aan hun verantwoordelijkheid om het lokale veld te organiseren, inclusief de wijze waarop het lokale veld samenwerkt met Veilig Thuis.

Stand van zaken Veilig Thuis-organisaties

In de regio's waar de kwaliteit van Veilig Thuis-organisaties onder druk was komen te staan, is zowel door de gemeenten als door de Veilig Thuis-organisatie stevig ingezet op het op orde krijgen van de kwaliteit van de Veilig Thuis-organisatie. Het kwaliteitskader 'Veilig Thuis – zicht op veiligheid' heeft hier een belangrijke bijdrage aan geleverd. Maatregelen die zijn genomen, zijn onder andere:

- extra budget om onder andere wachtlijsten weg te werken;
- veranderingen in management om invulling te geven aan de noodzakelijke integratie en transformatie;
- voorgenomen besluit (of vergaande stappen daartoe) over de definitieve positionering van Veilig Thuis;
- visieontwikkeling op de aansluiting van Veilig Thuis op onder andere de lokale structuren.

De door de gemeenten en Veilig Thuis organisaties (voor)genomen maatregelen hebben er toe geleid dat het Programma eind september 2016 de verwachting heeft uitgesproken dat de Veilig Thuis-organisaties[1] de basis voor 1 januari 2017 op orde zouden hebben en zich vanuit die basis zouden kunnen richten op verdere ontwikkeling van de kwaliteit (Stap 2). Wachtlijsten, zicht op veiligheid en de integratie van de aanpak van kindermishandeling en huiselijk geweld waren op dat moment de meest prangende kwesties bij de Veilig Thuis-organisaties.

Een groot deel van de maatregelen waren nog maar net ingezet en de effecten ervan waren nog pril of werden pas later in het jaar verwacht. De effecten van deze maatregelen zullen tijdens toetsing Stap 2 door de inspecties in januari en februari 2017 in beeld worden gebracht.

Waar tijdens de toetsing in 2015 de inspecties met name getoetst hebben of Veilig Thuis-organisaties beschikten over voldoende randvoorwaarden om hun werk op een voldoende niveau uit te voeren, wordt tijdens de komende toetsing (Stap 2) getoetst op de kwaliteit van de uitvoering door Veilig Thuis-organisaties. De inspecties hebben tijdens Stap 2 andere verwachtingen. Ter voorbereiding op de toetsing op stap 2 door de inspecties is het toetsingskader samen met Veilig Thuis-organisaties en gemeenten geoperationaliseerd. Op verschillende onderwerpen bestond onduidelijkheid over de juiste interpretatie van de termen die in het toetsingskader Stap 2 van de inspecties worden gehanteerd. Voor elk van deze thema's is herleid op welke bronnen de verwachtingen van de inspecties zijn gebaseerd. Hiermee beschikken alle Veilig Thuis-organisaties, voorafgaand aan de toetsing door de inspecties, over een eenduidig kader en kan elke organisatie zich goed voorbereiden op de toetsing door de inspecties.

De volgende kwesties zijn het meest prangend bij Veilig Thuis-organisaties in het voldoen aan de verwachtingen van de inspecties in Stap 2:

- **Wachtlijstproblematiek**
  Als reactie op de inventarisatie van de wachtlijstproblematiek in juli van dit jaar hebben alle Veilig Thuis-organisaties aangegeven maatregelen te hebben getroffen om de wachtlijsten op zo kort mogelijke termijn weg te werken en het ontstaan er van duurzaam te voorkomen. Ook is aangegeven dat de inzet er op gericht was dit te realiseren voor het eind van het jaar. Inmiddels geeft een aantal Veilig Thuis-organisaties aan dat de wachtlijstproblematiek hardnekkiger is dan verwacht en dat ondanks alle maatregelen het wachtlijstvrij zijn op 1 januari 2017 onder druk komt te staan.

- **Zicht op veiligheid**
  Wachtlijsten zijn onwenselijk, zeker als het gaat om meldingen waarvan de triage niet binnen 5 (werk)dagen kan worden afgerond en zaken die na triage wachten op start van het onderzoek en/of vervolgtraject. Als er toch sprake van wachtlijsten is wordt het noodzakelijke zicht op veiligheid op een andere wijze vormgegeven. Dit houdt in dat van zaken die wachten door Veilig Thuis een inschatting wordt gemaakt van de noodzakelijke frequentie waarmee de situatie moet worden gemonitord en de manier waarop deze monitoring plaatsvindt. Alle Veilig Thuis-organisaties hebben voor 12 oktober jl. aangegeven dat er op deze wijze zicht op veiligheid wordt gehouden op die zaken die op

[1] Exclusief de Veilig Thuis-organisaties die op dat moment onder verscherpt toezicht van de inspecties stonden.

een wachtlijst staan. De inspecties hebben aangegeven dat ze tijdens de toetsing Stap 2 in het eerste kwartaal de manier waarop een Veilig Thuis-organisatie invulling geeft aan 'zicht op veiligheid' scherper zullen beoordelen dan tijdens de eerste ronde.

- **Samenwerkingsafspraken VT met gemeenten**
  In verschillende Veilig Thuis-regio's wordt gewerkt aan het opstellen van deze samenwerkingsafspraken. In een aantal regio's zijn deze al beschikbaar en vastgesteld. Gemeenten en Veilig Thuis-organisaties zijn op de hoogte dat deze afspraken gemaakt moeten zijn voor de toetsing door de inspecties.

Bij de directeur-bestuurders van de Veilig Thuis-organisaties is aangedrongen dat zij voor het bezoek van de inspecties hun verantwoordelijk wethouder(s) op de hoogte stellen van de stand van zaken en de verwachtingen voor de bevindingen van de inspecties.

Doorontwikkeling Veilig Thuis in 2017

De komende tijd is veel inzet en aandacht nodig voor de interne organisatie en de ontwikkeling van vakmanschap dat is afgestemd op de nieuwe vraag en de nieuwe rol van Veilig Thuis in aansluiting op de lokale structuren. In vrijwel alle Veilig Thuis-organisaties is dit een belangrijk verbeterpunt. Dit staat echter onder druk door de hoge werkdruk om het grote aantal meldingen te verwerken en eventuele wachtlijsten weg te werken, waardoor men onvoldoende toekomt aan de noodzakelijke organisatorische verandering.

Daar bovenop komt dat de Meldcode Huiselijk geweld en Kindermishandeling wordt aangescherpt, waardoor de rol van Veilig Thuis belangrijker wordt. De aanscherping van de Meldcode zal naar alle waarschijnlijkheid per 1 januari 2018 van kracht worden. Hiermee is het noodzakelijk dat de doorontwikkeling die Veilig Thuis-organisaties in 2016 hebben doorgemaakt in 2017 krachtig wordt doorgezet. In de komende weken wordt een 'spoorboekje' voor deze professionele doorontwikkeling opgesteld.

Daarnaast wordt tot 1 juli 2017 door het Programma ingezet op:

- **Het eenduidig definiëren van de processtappen en diensten van Veilig Thuis**
  In de manier waarop Veilig Thuis-organisaties hun inspanningen registreren blijkt (grote) variatie te zitten. In Veilig Thuis-organisaties worden activiteiten die volgens het VNG-model Handelingsprotocol niet onder de definitie van de dienst onderzoek vallen daar wel onder geregistreerd. Ook registreren een aantal Veilig Thuis-organisaties activiteiten onder de dienst triage die door andere Veilig Thuis-organisaties onder de dienst onderzoek worden geregistreerd, maar die volgens het VNG-model Handelingsprotocol noch onder triage noch onder onderzoek vallen. Een aantal Veilig Thuis-organisaties heeft hiervoor een separate dienst gedefinieerd, bv. outreachende interventie, ondersteuningsdienst lokaal veld, activerend onderzoek, uitgebreide triage, etc.

  De verschillen in wat er door Veilig Thuis-organisaties onder de diensten triage en onderzoek wordt verstaan en de extra diensten die door een aantal Veilig Thuis-organisaties zijn gedefinieerd maar waar een andere naam aan is gegeven leidt tot spraakverwarring en ontneemt het zicht op de transformatie die alle Veilig Thuis-organisaties momenteel doormaken.

  Ook leiden deze verschillen in de manier waarop Veilig Thuis-organisaties hun werkzaamheden registreren tot moeilijkheden in vergelijkbaarheid op landelijk niveau van de prestaties van Veilig Thuis. Voor een verbeterslag in de vergelijkbaarheid van de

prestaties van Veilig Thuis-organisaties is een eenduidige definitie van de processtappen en diensten van Veilig Thuis noodzakelijk. Het Programma ondersteunt het Netwerk Veilig Thuis om dit voor 1 juli 2017 te doen.

- **Het komen tot een gedragen invulling van de rol van vertrouwensarts en gedragsdeskundige in Veilig Thuis**
  De rol van vertrouwensartsen en gedragsdeskundigen wordt binnen Veilig Thuis-organisaties verschillend ingevuld. De manier waarop deze rollen worden ingevuld heeft direct invloed op de kwaliteit die door Veilig Thuis-organisaties wordt geboden. Het Programma zal het Netwerk Veilig Thuis ondersteunen in het ontwikkelen van een veldnorm. Deze veldnorm zal allereerst ingaan op de inhoudelijke invulling van de rol. Op basis van deze inhoudelijke invulling kan een minimaal benodigde capaciteit worden afgeleid.